

ՀՐԱՇԱՒԻ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ ԿՐՈՆԻ

Մարտի փախազրուելով նախնի ժամանակները, երբ ամեն ազգերն կռապաշտ էին, կենթագրեմ թէ այն վայրկենին, յորում Յիսուս սկսաւ շրջել Յուդայի երկիրը իր կրօնքը քարոզելու համար, իրեն դէմ ելած բլլայ աշխարհիս յարգած գիտութեանց մէջ խիստ ներհուն փոխադրեալ մը, և զիցոք թէ այդ խնաստատելին հետ հետեւեալ խոսակցութիւնը ընէ:

«Ի՞նչ է, կրհարցնէ Փիլիսոփան Յիսուսին, ի՞նչ է քու գիտաւորութիւնդ, որ այդպէս կը շրջիս Յուդայի քաղաքները եւ գիւղերը ժողովրդեան նոր վարդապետութիւն քարոզելու: — Իմ գիտաւորութիւնս է, կը պատասխանէ Յիսուս, բոլոր աշխարհի բարբը վերանորոգել, ամեն ժողովրդաց կրօնքը փոխել, անոնց Աստուածոց սրաշտամուկներ եղծել, որպէս զի ճշմարիտ Աստուծոյն երկրպագանեն, և որչափ ալ դարձանալի երեւի իմ ձեռնարկս, կը հաստատեմ թէ պիտի յաջգի:

«Բայց միթէ՞ դուն աւելի իմաստուն ես քան զՍոկրատ, աւելի՞ պերճախօս քան զՊլատոն, աւելի՞ ճարտար քան այն ամեն գեղեցիկ հանճարները, որոնք Հռովմայի և Յունաստանի փառքն են: — Իմ պարծանքս չէ մարդկոյն իմաստութիւն ուսուցանել, կուղեմ մանաւանդ անոցոցս նել թէ այդ իմաստնոց պանծացեալ իմաստութիւնը յիմարութիւն է, եւ այն վերանորոգումը, զոր անոնցմէ ոչ մէկը համարձակեցաւ և ոչ իսկ քաղաքի մը մէջ փորձել, իմ կամքս է որ ամբողջ աշխարհի մէջ գործադրուի իմ և աշակերտացս ձեռամբ:

«Բայց քու աշակերտներդ իրենց տաղանդով, իրենց վարքով, իրենց արժանաւորութիւն եւ հարստութեամբը

պիտի կարողանան տիպել այնչափ մեծ պայծառութիւն մը, որ գերազանցեն Զենոնեան, Ստոիկեան և Պերիպատիկեան ճեմարանները, պիտի կարողանան զիւրաւ իրենց ետեւ ձգել: — Ա՛յ, իմ առաքեալներս տգէտ և աղքատ մարդիկ պիտի ըլլան, ժողովրդական կարգէ և ազգաւ Հրէայ, որուն միւս ամենուն առջեւ անուանարկ ըլլալը յայտնի է: Եւ սակայն իմ կամքս է, որ անոնց ձեռքով յաղթահարեմ փիլիսոփաները եւ աշխարհի հոգնները, ինչպէս նաեւ բազմութիւնը:

«Սակայն գոնէ պէտք է որ Աղէքսանդրի և Կեոբրու լեգեոններէն աւելի զօրաւոր խումբեր ունենաս, որոնք ահ և ստիպում տարածեն իրենց ընթացքին վրայ և ամբողջ ազգերը տըրտմագրեն քու ստիգք առջեւ խոնարհելու: — Ո՛չ, ըսածներէդ և ոչ մէկը իմ խորհուրդիս մէջ չը կայ, ես կ'ուղեմ որ առաքեալներս դառնուկներու պէս քաղոր ըլլան, վերենք սպաննել ուղող թշնամեաց չի հակառակին, եւ իրենց մեղք պիտի սեպեմ, եթէ իմ օրինացս իշխանութիւնը հաստատուի համար սուր քաշին:

«Ուրեմն յոյս ունիս թէ կայսերը, աւագանին, դատաւորը, կուտակալը իրենց բոլոր կարողութեամբը պիտի յաջողցնեն քու ձեռնարկդ: — Ո՛չ, ամեն իշխանութիւնք ղէնք պիտի առնուն ինձի դէմ, իմ աշակերտներս յատեաններու պիտի մատնուին, պիտի ըլլան ատելի, հալածեալ և մահուան դատապարտեալ, և ամբողջ 300 տարի ամեն ճիգ պիտի թափուի իմ կրօնքս և աշակերտներս արեան հեղեղներու մէջ խեղժելու:

«Բայց ի՞նչ հրապուրիչ զօրութիւն պիտի ունենայ այդ վարդապետութիւնը, որ կարող ըլլայ իրեն քաշելու բոլոր աշխարհ: — Իմ վարդապետութիւնը

նրա պատասխանեց Յիսուս, անըմբռնելի խորհրդաց վրայ պիտի ըլլայ, անոր բարոյականութիւնը մինչեւ ցարգ աւանդաւածներէն աւելի մաքուր պիտի ըլլայ: Աշակերտներս պիտի հռչակեն, որ ես մնալի մէջ ճնայ, թէ աղքատ և վատախիբ կեանք մը վարեցի, և պիտի կարենան աւելցնել թէ ես խաջին վրայ հոգիս պիտի աւանդեմ, որովհետեւ այդ տանջանքներով պիտի կրնաքեմ իմ վախճանս: Այս ամենը բարձրածոյն պիտի հրատարակուի, ամենքը պիտի գիտնան այդպէս ըլլալը: Բայց և այնպէս, ինձ՝ որ քեզ հետ կը խօսիմ, որ մը աշխարհս երկրագագնթիւնն պիտի մտաուցանէ:

«Ըսել է թէ պատասխանեց Փիլիսոսիան վերջապէս խղճալի ձայնով մը, դու աին ունիս տգէտներով իմաստունները լուսաւորել, տկարներով հըղորները յաղթահարել, կրկն դէմ պատերազմելով քաղմութիւնը քեզի ձգել: Վերայ, նախատանայ, արհամարանայ և մահու խտտմամբ աշակերտներ ստանալ: Գլորել Ալեմկոտի բոլոր Աստուածները, որպէս զի անոնց անշուքաւ պաշտուիս: Դու կրես թէ պիտի խաչուիս իբրեւ չարագործ մը և իբրեւ անարգ գերի մը: Օ՛հ անգր, քու խորհուրդդ ուրիշ բան է, բայց եթէ յիմարութիւն և հասարակութիւնը զայն ըստ արժանեայն պիտի դատէ ծանակելով: Այս ձեռնարկիդ յաջողութեան համար պիտի է որ մարդկային բնութիւնը վերածաւալի, և արդարեւ քու առաջարկած միջոցներով բարոյական աշխարհի վերակենդանութիւնը այնպէս անկարելի է, ինչպէս նիւթական աշխարհիս վերակազմութիւնը, մանաւանդ թէ քու ձեռնարկիդ յաջողութեան հաւատ քննադէմն աւելի գիւրիմ է կարծել թէ, մէկ խօսքով կարող ես աշխարհը

վեր ՚ի վայր չընել և հաստատութենէն արեւոյիլը և աստղերը վար գլորել:

Ահա այսպէս կընթանէ, որ խորհած և խօսած ըլլայ Փիլիսոսիայ մը, ուրուն Յիսուս յայտնած ըլլար հեթանոսական աշխարհները քրիստոնէսութեան գարձներու դիտաւորութիւնը, և անտարակցոս անոր յաջողութիւնը այնպէս անկարելի էր, որ անշուշտ մարդկային բանականութեան նկատմամբ Փիլիսոսիային ըսածը ըստ ամենայնի իրաւացի էր: Եւ արդ ճշգիւ կատարուեցաւ այն, որ ըստ մարդկութեան անկարելի էր, մարդկային իմաստութիւնը ամօթահարեցաւ: Եւ մեն սովորական գաղափարները վեր ՚ի վայր չընեցան, խաչի յիմարութիւնը արեւելեայ վրայ յաղթանակ կանգնեց, և այս իսկ է անմահ յիշատակարան ՚ի հաստատութիւն քրիստոնէսութե թէ երկնային է: Աւ այժմ ալ կրնանք հաւկրնալ իմաստուն հելլենտի մը սա աշորինակ եւ անմոռանալի խօսքը «Ո՛վ Տէ՛ր, եթէ քրիստոնէսութեան յարելովս իր խարուիմ, ապա դու զիս խարեցիր, որովհետեւ անոր վրայի նշանները քու ձեռքդ միայն կարող էր գրառմէ: Տէ՛ր, եթէ պատրանք ինչ իցեն՝ ՚ի քէն եմք պատրեալք»:

ՅՈՒՆՍԻՆՈՒՍ

ՓՈՔՐԻԿ ՆԿԱՏՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԻ

Ինչպէս առ հասարակ մատենագրութիւնը որ և իցէ ազգի մի մտաւոր և բարոյական զարգացման արգար կը շինէ, նոյնպէս կարող էմք ասել, որ Ազգի մը ըրագրայ թուոյն առաւելութիւնը, կամ նուազութիւնը նոյն ազգին բնութեցանութեմ ճշգրիտ պատկերն է: Վասն զի երբ ազգի մը ըրագրայ թիւն կը շատնայ, ըսել է նոյն հաւ